

NYE DØRE ÅBNES

Evaluering af Foreningen Grønlandske Børns uddannelsesrække
"Børn og omsorgssvigt" i Nordgrønland

Tina Hjulmann Meldgaard
Socialt Udviklingscenter SUS
Januar 2013

Indhold

1.	Indledning	3
	Om uddannelsesrækken "Børn og omsorgssvigt"	3
	Om evalueringen	4
	Dataindsamling	5
2.	Deltagernes generelle oplevelse af uddannelsen.....	6
3.	Have større opmærksomhed på egne grænser og ressourcer	7
4.	Være mere reflekteret over egen praksis i mødet med børn og deres familier	9
5.	Have indgående viden om børns rettigheder og egne forpligtelser	11
6.	Have udbygget deres kendskab til støtte- og hjælpemuligheder	12
7.	Have mere indgående viden om børns normale udvikling, omsorgssvigt, overgreb og traumer	14
8.	Have øget deres kompetencer til at handle kvalificeret i komplicerede børnesager	15
9.	Have redskaber til faglig sparring og kollegial supervision.....	17
10.	Have større fokus på tværfagligt samarbejde	19
11.	Konklusion	20
	Bilag 1: Evalueringskemaer modul II og III	22

1. Indledning

Foreningen Grønlandske Børn gennemførte i 2012 uddannelsen "Børn og omsorgssvigt" i Uummannaq, Kangaatsiaq og Upernavik i Nordgrønland. Målgruppen for uddannelsen er ufaglærte medarbejdere, der arbejder med børn og unge. Uddannelsesrækken er finansieret af Villum Fonden og gennemført i samarbejde med Qaasuitsup Kommunia.

I denne rapport dokumenteres uddannelsesrækkens faglige resultater. Evalueringen er foretaget af Socialt Udviklingscenter SUS september- december 2012.

Om uddannelsesrækken "Børn og omsorgssvigt"

Baggrunden for uddannelsen er, at det på social-, børne- og familieområdet er vanskeligt at tiltrække uddannet arbejdskraft til byer i de mere isolerede egne af Grønland. Det betyder, at det i vidt omfang er ufaglærte, som varetager opgaverne på området. Det giver en risiko for, at personalet ikke har den viden, der skal til for at identificere og handle kvalificeret på omsorgssvigt.

Uddannelsesrækkens formål har således været at styrke og udvikle den lokale indsats over for omsorgssvigtede børn i Uummannaq, Kangaatsiaq og Upernavik og de tilhørende bygder gennem opkvalificering af ufaglærte medarbejdere, der arbejder med børn og deres familier.

Uddannelsesrækken er tidligere gennemført i Qaanaaq i Nordgrønland og i Tasiilaq og Ittoqqortoormiit i Østgrønland og i Nanortalik i Sydgrønland. Erfaringerne herfra er inddraget i uddannelsesrækkens videreførelse i Nordgrønland.

Uddannelsen er bygget op omkring 3 moduler af 4 dages varighed.

Modul I: Personlig udvikling: Få større opmærksomhed på dine ressourcer.

Formålet er at gøre deltagerne opmærksomme på den bagage de har med sig. Alle deltagere udarbejder en kurve, der viser gode og mindre gode livserfaringer. Der fokuseres på at klarlægge de ressourcer, deltagerne besidder og de netværk, de har. Deltagerne vil undervejs lære at bruge forskellige samtaleteknikker og i øvrigt fokusere på konflikthåndtering.

Modul II: Hjælpeforanstaltninger, samarbejdsrelationer og udviklingsmuligheder

Formålet er at styrke deltagerens refleksioner over faglige og lokale barrierer, og hvordan disse håndteres. Der fokuseres på tværfaglighed, børnenes rettigheder, socialvæsenets organisation samt etik og moral i socialt arbejde. Modulet indeholder også viden om lovgivning på socialområdet, ligesom der arbejdes med at lægge fremtidige strategier for interventioner, som i samarbejde med deltagerne udvikles til at kunne fungere i den lokale kontekst.

Modul III: Udviklingspsykologi – normal udvikling kontra omsorgssvigt

Formålet er at give deltagerne en viden om børn og omsorgssvigt, herunder hvad omsorgssvigt er, hvordan man opdager, at et barn er omsorgssvigtet, samt hvilke konsekvenser det har for barnet i et her og nu perspektiv og på lang sigt. Forskellige tilknytningsforstyrrelser og interventionsformer i forhold til omsorgs-

svigt gennemgås. Positiv pædagogik og psykologi samt ressourcerorienteret fokus bruges som redskab til at skabe flere ressourcer hos de omsorgssvigtede børn.

Undervisningen er varetaget af to grønlandske undervisere, psykolog Inuk Borup-Nielsen og socialrådgiver og terapeut Nukákuluk Kreutzmann, og er foregået på grønlandsk. Begge undervisere har erfaring fra de tidligere gennemførte uddannelsesrækker, og har således medvirket til at udvikle og tilpasse uddannelsen undervejs

Der har deltaget ca. 20 personer i hver by. Deltagerne har primært været ufaglærte medarbejdere tilknyttet fx daginstitutioner, skolekollegiet for bygdebørn, skolepasning, væresteder, socialforvaltningen samt ansatte, der tager sig af førskoleaktiviteterne i de tilhørende bygder.

Om evalueringen

I evalueringen er der sat fokus på deltagernes faglige udbytte af uddannelsen. Der er opstillet en række succeskriterier for uddannelsesrækken, der relaterer sig til deltagernes udbytte, og som nærværende evaluering tager udgangspunkt i. Succeskriterierne er:

SUCCESKRITERIER FOR PROJEKTET

Deltagerne skal efter deltagelse i uddannelsen opleve at...

- A. Have større opmærksomhed på egne grænser og ressourcer.
- B. Være mere reflekteret over egen praksis i mødet med børn og deres familier.
- C. Have indgående viden om børns rettigheder og egne forpligtelser.
- D. Have udbygget deres kendskab til støtte- og hjælpemuligheder.
- E. Have mere indgående viden om børns normale udvikling, omsorgssvigt, overgreb og traumer.
- F. Have øget deres kompetencer til at handle kvalificeret i komplicerede børnesager.
- G. Have redskaber til faglig sparring og kollegial supervision.
- H. Have større fokus på tværfagligt samarbejde.

Formålet med evalueringen er således at undersøge, i hvilket omfang uddannelsesrækken indfrier succeskriterierne og samtidig vurdere, om deltagernes nye viden omsættes til ændringer i praksis omkring omsorgssvigtede børn og deres familier. Evalueringen forholder sig ikke til den praktiske gennemførelse af uddannelsesrækken.

Dataindsamling

Dataindsamling er foregået via fokusgruppeinterview med kursusdeltagerne i Uummannaq, samtale med underviserne samt analyse af de indhentede spørgeskemabesvarelser fra alle tre undervisningsforløb.

Kvalitative fokusgruppeinterview

Interviewene blev foretaget i Uummannaq 18. og 19. september 2012 i forbindelse med afholdelse af tredje og sidste modul i uddannelsen. Interviewene er foretaget som gruppeinterview (3-4 personer) og har haft 1 times varighed. Der blev gennemført fem fokusgruppeinterview samlet med deltagelse alle 18 deltagerne uddannelsesforløbets modul 3 i Uummannaq. Interviewene er gennemført som semistrukturede interview med udgangspunkt i interviewguide, der tager afsæt i uddannelsesrækkens succeskriterier som de er formuleret i projektansøgningen. Alle interview er foretaget med tolk.

Interviewene er foretaget i begyndelsen af tredje modul. Dvs. at de temaer, der er undervist i på tredje modul ikke er belyst gennem interviewene, da deltagerne ikke har kunnet nå at anvende viden fra tredje modul i deres praksis. Interviewene kommer derfor ikke i særlig grad ind på temaet: viden om børns normale udvikling, omsorgssvigt, overgreb og traumer.

Spørgeskemabesvarelser

Deltagerne har besvaret spørgeskemaer efter hvert af de tre undervisningsmoduler. I spørgeskemaerne er der både spurgt til deltagernes tilfredshed med kurset, underviserne samt deres udbytte af det faglige indhold og eventuelle brug af ny viden i praksis. I denne evaluering fokuseres på deltagernes oplevelse af det faglige indhold, der er derfor udelukkende medtaget data fra de spørgsmål, som omhandler dette. Eftersom formålet med denne del af evaluering især er at belyse, hvorvidt deltagerne kan omsætte den faglige viden til praksis er der primært medtaget data fra spørgeskemabesvarelserne ifm. modul 3. Der er dog medtaget enkelte spørgsmål fra modul 2, som ikke er spurgt til i modul 3.

Der er i alt 47 spørgeskemabesvarelser fra de tre byer – 18 fra Uumannaq, 14 fra Kangaatsiaq og 15 fra Upernavik.

Rapportens opbygning

Evalueringen starter ud med et generelt afsnit om deltagernes oplevelse af uddannelsen og er derefter opbygget med udgangspunkt i Foreningen Grønlandske Børns formulerede succeskriterier for projektet. Evalueringsdelen afsluttes med en generel konklusion.

2. Deltagernes generelle oplevelse af uddannelsen

Om uddannelsen generelt giver 66 % af deltagerne udtryk for, at det faglige niveau i meget høj grad har været passende, mens de resterende 34 % mener, at det i høj grad eller nogen grad har været passende (se diagram nedenfor). Der er således ingen af deltagerne, der mener, at det faglige niveau i ringe grad eller slet ikke har været passende.

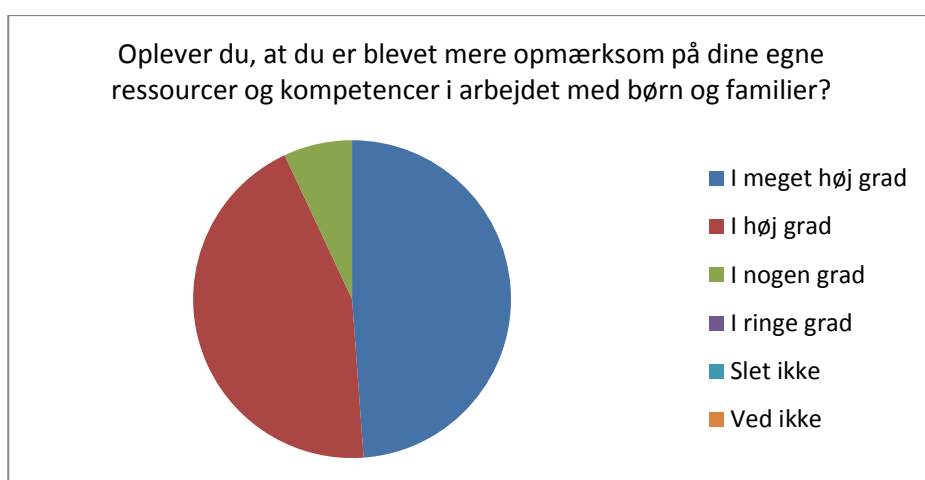
Det er i sig selv en anerkendelse af uddannelsens opbygning og de to undervisere, da deltagerne på uddannelsen i høj grad havde meget forskellige faglige og uddannelsesmæssige baggrunde og erfaringer fra praksis. Man må derfor formode, at det kræver en høj grad af fleksibilitet og fornemmelse for deltagerne at tilpasse undervisningen til deres meget forskellige behov, ønsker og faglige niveau i selve undervisningssituationen for at sikre et passende fagligt niveau for alle.

Flere deltagere giver udtryk for, at det har haft stor positiv betydning, at undervisningen og undervisningsmaterialet har været på grønlandsk. Generelt har deltagerne været meget tilfredse med underviserne, som de beskriver som dygtige og kompetente.

Ved fremtidige evalueringer af uddannelsen bør man dog være meget bevidst om, hvordan evaluator får indsigt i uddannelsen i praksis. I nærværende evaluering var evaluator fysisk til stede under modul III af uddannelsen for at få indsigt i undervisningens forløb. Flere af deltagerne beskriver, at dette skabte utryghed og var forstyrrende. Det er derfor vigtigt, at det bliver tydeligt, at evaluator fx ikke er til stede for at vurdere deltagerne eller er repræsentant for en myndighed for at rapportere om deltagerne input i undervisningen. Hvis evaluator skaber utryghed 'i klassen' kan det have betydning for både underviserens relation til deltagerne og for deltagerne individuelle engagement og indlæring.

3. Have større opmærksomhed på egne grænser og ressourcer

Underviserne på uddannelsen beskriver uddannelsesdeltagerne som en generelt meget differentieret gruppe mennesker – både fagligt/uddannelsesmæssigt og personligt. De fleste af deltagerne har dog på et eller andet tidspunkt i deres liv haft svære sociale vilkår som fx selvmord i den nærmeste familie, seksuelle overgreb og problemer med alkoholmisbrug. Flere af deltagerne var også under selve uddannelsesforløbet i en krisesituation. Derfor er fokuset på ”egne grænser og ressourcer” i det arbejde, som deltagerne udfører ift. socialt udsatte børn og unge, i høj grad relevant. Det kan være svært at hjælpe andre i svære situationer hvis man ikke er bevidst om og kan håndtere personlige problemer i mødet med børn og unge, der muligvis har lignende problematikker tæt inde på livet.

Langt de fleste af deltagerne (40 ud af de 43, der har besvaret spørgsmålet) giver udtryk for, at de enten i meget høj grad eller i høj grad er blevet mere opmærksom på egne ressourcer og kompetencer i arbejdet med børn og familier. Dette underbygges af deltagernes kommentarer, som fx *”jeg har forstået mine grænser og arbejdsmetoder.”*

Der er dog ingen tvivl om, at arbejdet med egne grænser og ressourcer har været hårdt for mange af deltagerne, der fx siger, at *”temaerne går tæt på [personligt]”* og at *”den meget store lyst til at hjælpe går ud over egne grænser og resulterer i, at vi også selv bliver trætte.”*

Om denne problematik beskriver én af deltagerne her, hvordan uddannelsen har været med til at give hende redskaber til at håndtere netop de personlige udfordringer i mødet med borgeren:

”Ja, jeg kan godt genkende, at jeg skal sætte grænser om mig selv. (...) [Jeg] er også blevet opmærksom på, at man ofte kommer til at spejle sig i klienten. Se klientens situation som sin egen. Jeg har fået redskaber til at lade det ligge og tage klienten som klient. Mange gange hvis klienten er vred er det nemt også at blive vred, jeg er blevet bedre til at holde det i mig.”

Dette fokus betyder samtidig også, at uddannelsesdeltagerne har fået mere overskud til deres arbejde med de udsatte børn og unge da de ikke bruger den samme mængde energi som tidligere på at vende blikket indad og arbejde med deres egne personlige problemer. Om dette siger to af uddannelsesdeltagerne fx:

"[Uddannelsen har givet mig redskaber til at håndtere] når der er noget, der rører sig i mig. (...) Og på den måde får vi [på uddannelsen] redskaber til at kunne bearbejde de ting, vi selv har haft og det resulterer i, at der er nogle nye døre, som vi ikke selv var opmærksomme på, som bliver åbnet og vi får flere kræfter til at kunne varetage arbejdet."

"Supervision på kurset har hjulpet meget til bedre at forstå de familier jeg har, og til bedre at kunne se hvad mine grænser er. I starten ville jeg så gerne hjælpe med alting. Til sidst blev jeg alt for træt. Så der har også været noget personlig udvikling [på uddannelsen] ift at skille fag-person og privatperson ad."

Denne personlige udvikling hos deltagerne underbygges af underviserne på uddannelsen, der siger:

"Det er tydeligt, at alle kursisterne har udviklet sig siden første modul. Ved tilbagemeldingerne giver de udtryk for, at de er blevet mere opmærksomme på dem selv, og deres egne behov, samt de er blevet bedre til at sige fra, og til at sætte grænser."

"[Nogle af deltagerne] udtrykte, at det personligt havde været rigtig svært at deltage på modul I om personlig udvikling, og at de havde overvejet, om de skulle fortsætte. Heldigvis havde de valgt at fortsætte og de blev positivt overraskede over, hvor stort udbytte de fik af modul II."

Deltagerne er dog ikke kun blevet bedre til at have større opmærksomhed på egne grænser og ressourcer gennem uddannelsen. Flere af deltagerne påpeger også, at de på baggrund af uddannelsen er blevet mere bevidste om egne og andres grænser i det kollegiale samarbejde på arbejdspladsen:

"Tidligere var det sådan, at hvis der var en kollega der spurgte sagde jeg ja. Efter første modul [på uddannelsen] er jeg blevet bedre til at sætte grænser, se på mig selv og se om jeg har ressourcerne til det og overskud til det."

"Det at jeg er blevet bedre til at snakke med de andre kolleger og lave faglig sparring og også til at sætte grænser har faktisk gjort, at jeg har fået mere overskud til arbejdet og er begyndt at glæde sig mere til at komme på arbejde."

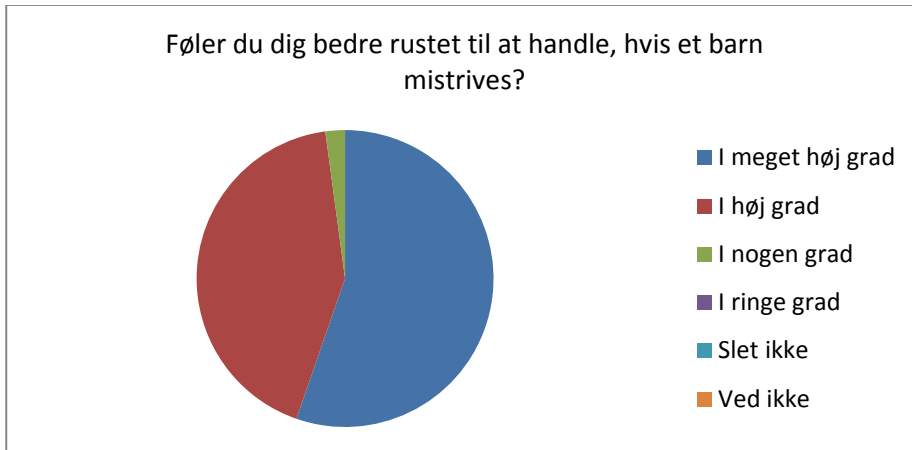
Fokusset på, at det er vigtigt at være bevidst om egne grænser og ressourcer og hvordan hver medarbejders personlige oplevelser påvirker arbejdet er også noget, som flere af deltagerne på uddannelsen har bragt med sig tilbage på arbejdspladsen og delt med deres kolleger på fx en pædagogisk dag.

Evaluatoren vurderer derfor, at uddannelsen har været med til både at sætte fokus på deltagernes egen 'bagage', og hvordan de aktivt kan arbejde med at lægge dette til side i mødet med de udsatte børn og unge ved at sætte grænser og fokusere på egne ressourcer frem for begrænsninger eller personlige kriseoplevelser. Deltagerne oplever at have fået nye redskaber til at gøre dette – både individuelt og i samarbejdet med kolleger på arbejdspladsen.

4. Være mere reflekteret over egen praksis i mødet med børn og deres familier

Ét af succeskriterierne for uddannelsen er, at deltagerne skal blive mere reflekteret over deres egen praksis i mødet med børn og deres familier.

Stort set alle deltagere (46 ud af de 47, der har besvaret spørgeskemaet) giver udtryk for, at de i meget høj grad eller i høj grad føler sig bedre rustet til at handle, hvis et barn mistrives. Det er således åbenlyst, at de har 'trænet' i at være mere reflekteret omkring den måde, de møder og hjælper børn og deres familier.

Nogle af deltagerne beskriver deres ændrede praksis omkring fx tydelighed og 'forhastede konklusioner' således:

"Jeg er blevet mere opmærksom på, at det er vigtigt at være tydelig, når man arbejder med børn."

"Det er vigtigt at undersøge før man konkluderer [i sager om omsorgssvigtede børn]."

Den viden og de redskaber, de har fået på uddannelsen, har således gjort en stor forskel for den måde, deltagerne handler på i deres arbejde. Tre af deltagerne forklarer:

"Jeg føler mig bedre rustet [til at handle]."

"I mit arbejde er jeg er blevet bedre til at lytte til dem, jeg snakker med. Jeg er blevet bedre til at forstå de problemstillinger, de kommer med og de signaler, de sender. Og så er jeg også blevet bedre til at give fra mig og bedre til at formulere mig mere forståeligt for mine klienter."

"Det er blevet nemmere at forklare og forstå børns adfærd"

Én af de ting, som de har 'trænet' på uddannelsen, er altså også at blive bedre til at læse børn og unges signaler om, hvordan de har det. Kombineret med en bedre forståelse for de forskellige parter i en sag er

deltagerne blevet bedre rustet til at forstå komplicerede situationer og handle ud fra barnets bedste. Om dette siger én af deltagerne:

”De forskellige tegn og signaler børnene sender, er blevet meget tydeligt for os. Fx omkring børn, der var sultne, børn der var beskidte... og hvor vi så indkaldte forældrene eller havde telefonsamtale med dem. Tidligere var det sådan, at børnene fortalte et og forældrene fortalte noget andet – og hvad gør man så [som professionel]? Modul to gav os redskaber til at kunne arbejde ud fra de forskellige udsagn, der kom. Vi snakkede om, at når børn fortæller om de forskellige ting, de oplever, så lyver de ikke. Børnene fortæller sandheden, så ud fra det kan man begynde at gøre noget.”

Dette underbygges af diagrammet nedenfor, hvorigennem det er tydeligt, at deltagerne føler sig mere opmærksomme på, *hvordan* de arbejder med børn og familier.

Én af deltagerne pointerer fx, at han/hun efter uddannelsen har sat mere fokus på den samtaleteknik, vedkommende bruger over for de omsorgssvigtede børn og deres forældre.

For mange af deltagerne er det gennem uddannelsen gået op for dem, at de også har underretningspligt omkring udsatte børn og unge, når de *ikke* er på arbejde¹ – og at de således også bør reflektere over deres praksis uden for arbejdstiden. Én af deltagerne fortæller om en personlig oplevelse omkring denne refleksion:

”Set i bakspejlet tænker jeg på en episode før kursusforløbet, hvor jeg derhjemmefra – sammen med min mand – så et barn, der sprang fra jolle til jolle nede ved havnen. Hvor jeg ville ringe til politiet og min mand ville ikke rigtig [være med til det]. Jeg fortalte min mand, at hvis vi ser, at barnet leger et sted, hvor det er rigtig farligt – hvis barnet falder i vandet og drukner, så har vi set det, men vi har ikke reageret på det. Jeg ringede til politiet. (...)Med den historie in mente

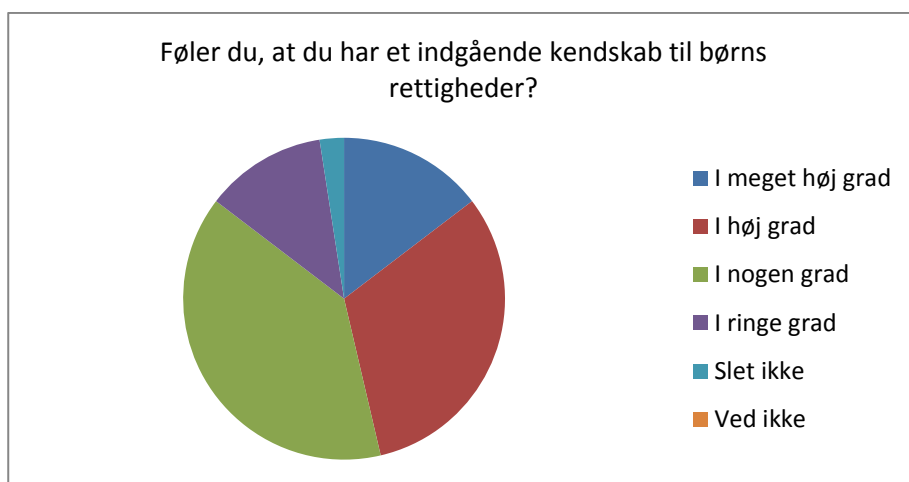
¹ Se desuden afsnittet om egne forpligtelser.

og at få underretningspligten forklaret igen [her på uddannelsen] og hvilke følger der kan være, hvis ikke man overholder den, har faktisk gjort, at jeg har følt, at det var det rigtige, jeg gjorde.”

Evaluator vurderer, at deltagerne gennem uddannelsen både har fået mulighed for at reflektere over deres egen praksis omkring udsatte børn og unge i selve undervisningssituationerne, og at de samtidig har fået redskaber til løbende at gøre det samme, når de efter uddannelsen vender tilbage til deres arbejdsplads. Underviserne på uddannelsen oplever dog, at deltagerne ”stadig er meget usikre på det” at reflektere over deres egen praksis. Dette kræver naturligvis øvelse i praksis, og derfor er det svært kort tid efter uddannelsen at vurdere, om faglig selvrefleksion er blevet en naturlig del af deltagernes arbejdsdag.

5. Have indgående viden om børns rettigheder og egne forpligtelser

Det er et succeskriterium for uddannelsen at deltagerne får indgående viden om børns rettigheder og deres egne forpligtelser ift. deres arbejde med udsatte børn i Grønland.

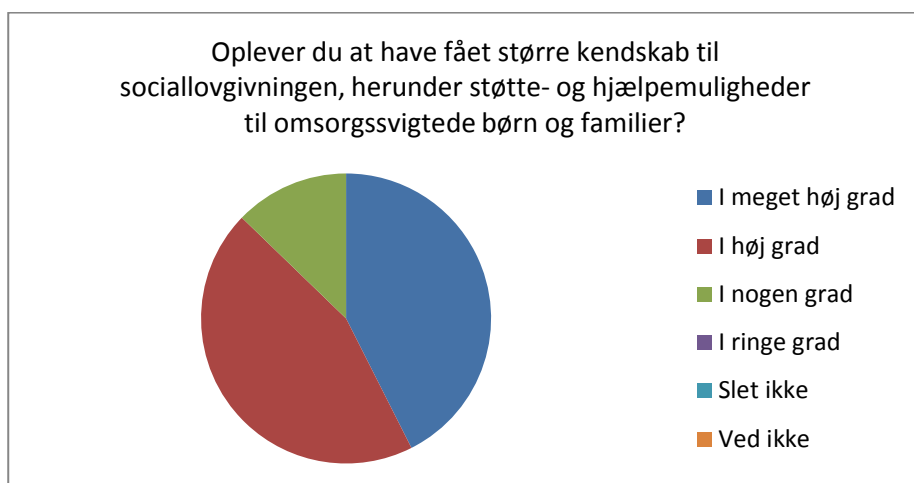
Mange af deltagerne (i alt 47 %) har i meget høj grad eller i høj grad fået et indgående kendskab til børns rettigheder gennem uddannelsen. Der er dog en større differentiering af deltagernes udbytte på dette område end i forhold til mange af uddannelsens øvrige succeskriterier, og 39 % oplever 'kun' i nogen grad at have fået et indgående kendskab til børns rettigheder, mens i alt 15 % af deltagerne oplever, at de i ringe grad eller slet ikke efter uddannelsen har et indgående kendskab til børns rettigheder.

Evaluator vurderer således, at uddannelsen har givet langt de fleste af deltagerne en større viden om børns rettigheder og deres egne forpligtelser som fagpersoner, fx omkring den skærpede underretningspligt, der også gælder uden for arbejdstiden. Der er dog en del af deltagerne (15 %), der ikke har fået en større viden på dette område, og derfor bør der i fremtiden være fokus på at sikre, at undervisningens indhold om dette emne er målrettet samtlige deltagere, og at alle således bliver opkvalificeret omkring børns rettigheder.

6. Have udbygget deres kendskab til støtte- og hjælpemuligheder

For mange fagpersoner kan det være svært at vide, hvor de selv kan henvende sig omkring arbejdsrelaterede situationer, hvor de er i tvivl om retningslinier, handlemuligheder eller andet. Derfor var ét af succeskriterierne for uddannelsen, at deltagerne skal have udbygget deres kendskab til støtte- og hjælpemuligheder for både dem selv samt de omsorgssvigtede børn og deres familier.

I spørgeskemabesvarelsene er det tydeligt, at langt de fleste deltagere (i alt 87,5 %) mener, at uddannelsen har givet dem et større kendskab til sociallovgivningen (herunder støtte- og hjælpemuligheder til omsorgssvigtede børn) i meget høj grad eller i høj grad. Blot 6 deltagere (13 %) mener, at uddannelsen 'kun' har haft denne betydning i nogen grad. Som tidligere nævnt var deltagerne meget differentierede ift. deres faglige baggrund, og evaluator formoder, at undervisningen i høj grad er tilpasset de deltagere, der har det laveste faglige niveau på forhånd. Derfor vil deltagerne med den bredeste faglige viden naturligvis i forvejen have kendskab til nogle af undervisningsemnerne på uddannelsen og således ikke få en lige så høj grad af ny viden som de øvrige deltagere.

Deltagerne på uddannelsen giver udtryk for, at det øgede kendskab til bl.a. sociallovgivningen giver dem en viden om deres egne forpligtelser ift. udførelsen af deres arbejde, og at denne viden reelt gør det nemmere for dem at udføre deres arbejde da de ved, præcis hvilke retningslinier, de skal forholde sig til. To af deltagerne siger fx:

"Når man får [viden om] retningslinier er det nemmere at arbejde med [udsatte børn]."

"Jeg er blevet opmærksom, at når jeg har fået en faglig opgave, har jeg tænkt på de forskellige ting, jeg har fået herfra [fra uddannelsen]. Fx at jeg arbejder under børne- ungedforordningen en bestemt paragraf 9, der har tre stykker. Den skal jeg arbejde under, samtidig med at jeg skal være opmærksom på underretningspligt og at jeg så tilrettelægger mit arbejde inde under det felt. Og jeg skal lade være med at tage alt muligt andet udefra."

En stor del af interviewdeltagerne blev på uddannelsen særligt opmærksomme på, at de som fagpersoner har en skærpet underretningspligt omkring omsorgssvigtede børn, der også gælder uden for arbejdstiden. De var fx ikke klar over, at hvis man undlader at underrette omkring et barn, der er udsat for overgreb el.ling., kan man risikere at blive fyret. Om dette siger deltagerne fx:

"Jeg var vidende om det med [den skærpede] underretningspligt, men jeg fik mig en forskrækelse mht., at man kan stilles for retten, hvis man ikke overholder den."

"Uddannelsesdeltager: Når jeg ser noget med børn, der kan være skadelig for dem uden for arbejdstid, har fagpersoner også indberetningspligt. Vi havde kun tænkt, at det var på arbejdet. Vi havde ikke tænkt over, at vi faktisk kan blive fyret, hvis vi ikke laver en indberetning.

Interviewer: Vil du indberette, hvis du ser noget nu [uden for arbejdstid]?

Uddannelsesdeltager: Ja."

For deltagerne har dette givet en mere overordnet viden om, hvor og til hvem, de kan henvende sig for at få hjælp. De siger fx:

"[Jeg har] fået mere viden om, hvor man kan henvende sig og om, hvordan systemet virker"

"Før jeg startede på det her kursusforløb, synes jeg at jeg mange gange var usikker på, hvor jeg kunne henvende sig når jeg havde forskellige problemstillinger eller usikker på om hvordan jeg skulle klare de ting, jeg stødte på i sit arbejde. Siden kurset startede har jeg fået mange redskaber til hvordan jeg skal tackle de forskellige problemstillinger, der kan opstå."

Flere af deltagerne giver også udtryk for, at det er tydeligt for dem, i hvilke konkrete situationer, de har – eller tidligere har haft – brug for støtte og hjælp til at gøre deres arbejde bedst muligt. Én af deltagerne siger fx:

"Jeg har tænkt på en [tidligere] situation med en børnesag, hvor jeg var meget usikker på, hvilke muligheder der var for støtte og hjælp og hvor det ikke rigtig kørte efter det jeg måske synes det kunne køre. Efter at jeg er kommet på kurset, kan jeg se, hvad jeg kunne have gjort dengang."

Deltagerne har således generelt fået en større viden om deres egne muligheder for at få støtte og hjælp i arbejdet med omsorgssvigtede børn i Grønland.

Samtidig pointerer én af deltagerne også, at hun efter uddannelsen netop ikke har brug for en så høj grad af støtte og hjælp fra andre, som hun havde tidligere, da hun netop via uddannelsen har fået en mere omfattende viden omkring omsorgssvigtede børn, retningslinier, handlemuligheder osv. Hun siger:

"Før hvis der var den mindste ting, hvis jeg synes der var et eller andet jeg skulle spørge om, tog jeg røret meget hurtigt og ringede ind for at spørge. Nu er jeg blevet bedre til at tænke, hvad kan jeg selv gøre, hvad er der af muligheder i stedet for at ringe et andet sted med det samme."

Evaluators vurderer derfor, at uddannelsen har haft stor betydning for deltagerne ift. at øge deres viden omkring, hvor de selv kan få støtte og hjælp – men at den i kraft af det øvrige indhold på uddannelsen i

nogle tilfælde også har gjort denne hjælp overflødig, da deltagerne egen 'rygsæk' med viden og redskaber til at udføre deres arbejde er blevet styrket.

Samtidig er det tydeligt, at deltagerne viden om støtte- og hjælpemuligheder til de omsorgssvagede børn og deres familier er blevet styrket, bl.a. via et større kendskab til sociallovgivningen og de refleksioner om fx den skærpede underretningspligt, som denne viden har givet deltagerne.

7. Have mere indgående viden om børns normale udvikling, omsorgssvigt, overgreb og traumer

Deltagerne i uddannelsesforløbet arbejder til dagligt med omsorgssvagede børn, og derfor er det naturligvis vigtigt, at de har viden om børns forskellige opvækstforhold. Derfor var ét at succeskriterierne for uddannelsen, at deltagerne efterfølgende skulle have en oplevelse af at have fået indgående viden om børns normale udvikling, omsorgssvigt, overgreb og traumer.

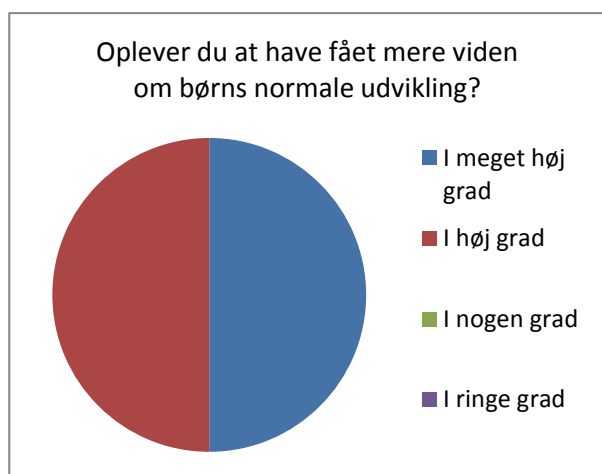

Diagram 1

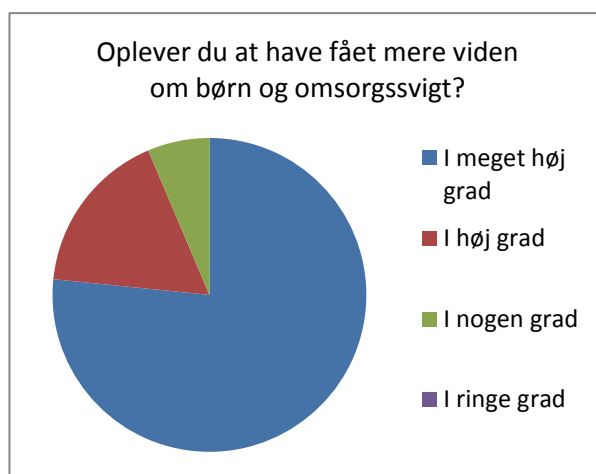

Diagram 2

Som diagram 1 ovenfor viser, oplever samtlige af de 47 deltagere, der har udfyldt spørgeskemaet om uddannelsesforløbet, at de enten i meget høj grad eller i høj grad har fået mere viden om børns normale udvikling.

Samtidig viser diagram 2, at hele 77 % af deltagerne oplever i meget høj grad at have fået mere viden om børn og omsorgssvigt, mens i alt 23 % oplever i høj grad eller i nogen grad at have fået mere viden om emnet. Der er altså ingen af deltagerne, der *ikke* oplever at have fået mere viden om børn og omsorgssvigt.

Dette suppleres af deltagerne udsagn i kommentarerne til spørgeskemaerne samt interviewene:

"Jeg har fået en anden forståelse for omsorgssvagede børn."

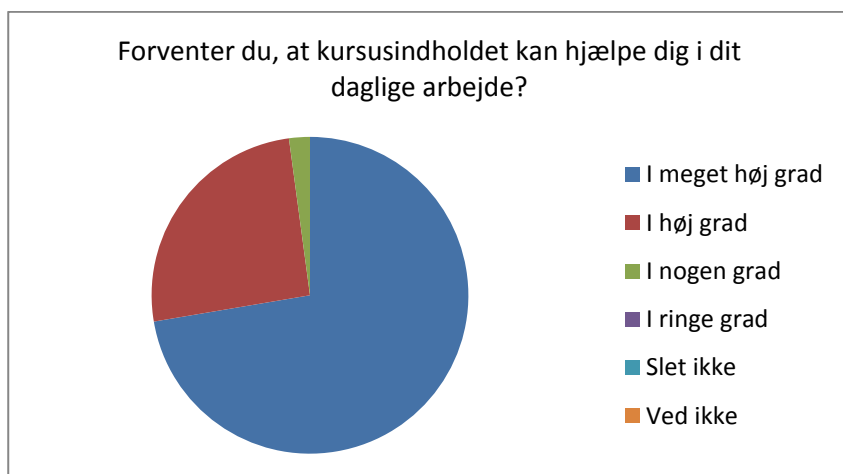
”Det er rart at have fået en mere nuanceret viden og forståelse for børn. Eksempelvis er nogle generte, andre grænseløse og nogle er tilbageholdende. Nu ved jeg, hvordan dette skal tackles.”

”Det jeg fik at vide fra kurset, jeg kan bedre se omsorgssvigt, tegnene er blevet mere tydelige.”

Der er således ingen tvivl om, at succeskriteriet om, at deltagerne efter uddannelsen skulle have mere indgående viden om børns normale udvikling, omsorgssvigt, overgreb og traumer, er opfyldt.

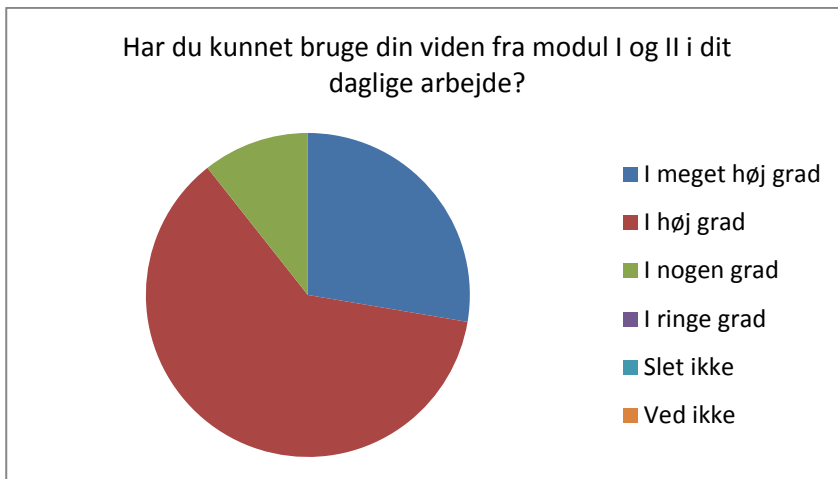
8. Have øget deres kompetencer til at handle kvalificeret i komplicerede børnesager

Udover at have givet deltagerne en stor viden om vilkårene for omsorgssvigtede børn, så er målet med uddannelsen også at klæde deltagerne på til i højere grad at handle kvalificeret i komplicerede børnesager i Grønland. Derfor er der i spørgeskemaet blevet spurgt til, om deltagerne forventer, at kursusindholdet kan hjælpe dem i det daglige arbejde på området.

Til dette svarer langt de fleste (72 %) i meget høj grad, mens 25 % svarer i høj grad og blot én deltager svarer i nogen grad.

Desuden er der blevet spurgt til, om deltagerne efter gennemførelse af de to første uddannelsesmoduler har brugt deres nye viden i deres daglige arbejde.

Til dette svarer i alt 89 %, at de i meget høj grad eller i høj grad har brugt deres nye viden i praksis. Dette suppleres af kommentarerne til spørgeskemaerne:

"Jeg har fået gode værktøjer til at arbejde videre med ifht. børn og omsorgssvigt"

"Jeg kan tydeligt se, hvordan jeg kan anvende min viden"

"Det, jeg har lært, bruger jeg allerede."

Dette uddybes med eksempler i interviewene:

"Deltager: Tidligere var det sådan, at når jeg havde en samtale med forældrene til børn – der kunne jeg blive meget usikker på, hvordan jeg skulle komme videre med den enkelte situation, når forældrene fortæller om en masse grådkvalte ting eller græder, og jeg ikke rigtig ved, hvad jeg skal gøre og hvordan jeg skal tackle, at klienterne græder. Nu har jeg fået nogle gode redskaber [på uddannelsen], jeg kan bruge, når jeg står i situationen. Og som jeg tidligere sagde, før sendte jeg klienterne videre, men i stedet for at sende dem videre har jeg fået redskaber til selv at kunne tage nogle samtaler.

Interviewer: Kan du mærke det på det, der kommer ud af forløbet med klienten?

Deltager: Jeg kan mærke det på den måde, at når klienten kommer igen efter en samtale, at vedkommende har det bedre og føler sig lettere tilpas."

"I mit arbejde har jeg oplevet det sådan, at den måde, jeg har samtaler med klienter på, har jeg ændret. Det, jeg har lært [på uddannelsen] med at tegne tidslinje fra de blev født og kunne forklare, at livet ikke går i en streg, men at det kan være både godt og dårligt. Tidslinjen bruger jeg også, når der fx er en sag om et barn og forældrene kommer og begynder at fortælle en hel masse om, hvad de selv har oplevet og måske bliver ramt og kommer i tanke om, hvad de selv har været udsat for af omsorgssvigt eller seksuelt misbrug. Der bruger jeg tidslinjen på den måde, at når jeg så har forklaret den, tager jeg punkterne efterhånden i stedet for at tage det hele på en gang, Og på den måde hjælper jeg forældrene til ikke at køre rundt i det der er sket tidligere."

En enkelt deltager er mere tilbageholdende og har følgende kommentar:

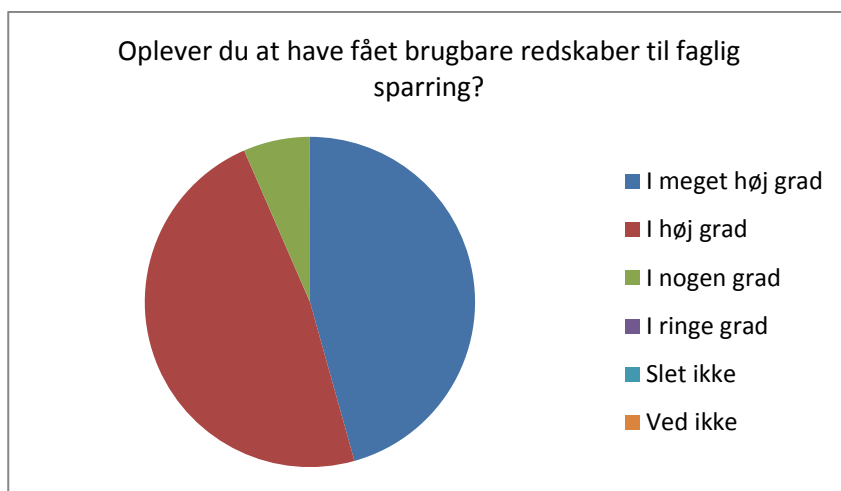
”Hist og pist[i uddannelsen] er der brugbare ting.”

Evaluators vurderer, at disse forskellige oplevelser af uddannelsen igen kan være et udtryk for deltagernes differentierede baggrund samt for karakteren af deres konkrete arbejde: Der er naturligvis forskel på, hvordan man forvalter sin nye viden i praksis alt efter arbejdsområde og stilling.

Evaluators vurderer dog, at langt de fleste af deltagerne via uddannelsen har fået øget deres kompetencer til at handle kvalificeret i komplicerede børnesager, og at succeskriteriet således er opfyldt.

9. Have redskaber til faglig sparring og kollegial supervision

For at sikre den bedst mulige indsats for omsorgssvigtede børn er faglig sparring og kollegial supervision en væsentlig faktor, og derfor var ét af succeskriterierne for uddannelsen at give deltagerne redskaber til dette.

Stort set alle deltagerne (93 %), der har besvaret spørgeskemaerne, oplever i meget høj grad eller i høj grad at have fået redskaber til faglig sparring.

De nye redskaber omkring faglig sparring er allerede blevet implementeret i praksis af deltagerne, der i interviewene bl.a. fortæller om følgende situationer, hvor de har gjort brug af deres nye viden:

”Tidligere, når der var faglig sparring om nogle forskellige emner kolleger imellem, havde jeg en tendens til kun at snakke om det, jeg selv fremkom med og de andres fortællinger kommenterede jeg ikke. Nu er jeg blevet bedre til at lytte til det, de andre kommer med og selv komme

med løsningsforslag til, hvordan man kan arbejde med de problemstillinger de står. Jeg har observeret, at de løsningsforslag jeg kommer med, de bliver faktisk også brugt.”

”[Der] var der en enlig far der henvendte sig til mig, fordi han (...) havde brug for aflastning til sine børn. Hvis det havde været før modul 1 [på uddannelsen] og før jeg havde fået redskaber, havde jeg bare givet ham noget aflastning. Men med de redskaber jeg havde fået her, og efter sparring med andre børnesagsbehandlere... og de kunne se, at børnene virkelig havde brug for en anden hjælp end aflastning. Det betyder, at sagen nu kører på den måde, at børnene foreløbig er anbragt i familiepleje, fordi de virkelig har brug for omsorg og nogen der tager sig af dem. Jeg synes, at jeg har fået en hel del ud af at lave sparring med andre samarbejdspartnere og få nye øjne på hvorledes man kan arbejde, så det kører mere glidende og med man arbejder ud fra barnets behov og ikke så meget forældrenes behov. [Sparringspartnere kan være fx] sundhedscenteret, byens skole...”

Det er dog ikke kun den faglige sparring, der har været i fokus for deltagerne. Én af deltagerne fortæller her om, hvordan hun også har givet personlig sparring til en kollega, hvor privatlivet påvirkede arbejdsindsatsen:

”Jeg har snakket med en kollega om det med at kunne tilsidesætte sig selv som privatperson [på arbejdet]. Der er en medarbejder på [XX], som har tendens til at tage private problemer med på arbejde og kan finde på at begynde at græde midt i arbejdet. Jeg har snakket med vedkommende om, at personlige problemer skal man kunne tilsidesætte.”

Der er i spørgeskemaerne ikke spurgt direkte til kollegial supervision, men ved gennemgang af kommentarer og interview er det tydeligt, at dette også har været et emne på uddannelsen, og at deltagerne allerede har haft gavn af det i praksis:

”Sager, der er taget op i supervision [efter modul I], er der blevet handlet på – med god effekt.”

”I supervisionsdelen har jeg fået en god indsigt i, hvordan jeg kan bruge supervision blandt personalet, hvor de har problemstillingen i midten og hvor de snakker med hinanden. Den har jeg også kunne omdanne til at lade en fra personalegruppen selv prøve at se den problemstilling vedkommende står i i stedet for at blive ved med at bane vej for vedkommende. Jeg havde kendskab til det i forvejen, kurset gav yderligere redskaber og gjorde at jeg bedre kunne arbejde på den måde.”

Én af deltagerne pointerer, at det nye fokus på sparring og supervision allerede har gjort en forskel på arbejdspladsen, og at *”...det har hjulpet på det kollegiale sammenhold med de andre på arbejdet, og det har resulteret i et bedre samarbejde.”*

Evaluator vurderer, at succeskriteriet omkring at give deltagerne redskaber til faglig sparring og kollegial supervision er opfyldt. Samtidig er det i interviewene tydeligt, at de nye redskaber har været lettilgængelige og umiddelbart brugbare for deltagerne, der efter uddannelsen relativt hurtigt har taget dem i brug med positive resultater.

10. Have større fokus på tværfagligt samarbejde

Som professionel, der arbejder med omsorgssvigtede børn, er videndeling på tværs af faggrupper og arbejdsområder en væsentlig faktor for den helhedsorienterede og bedst mulige indsats. Derfor var ét af succeskriterierne for uddannelsen at sikre et større fokus på tværfagligt samarbejde hos deltagerne.

Stort set alle deltagere (94 %) har i spørgeskemaerne givet udtryk for, at uddannelsen i meget høj grad eller i høj grad har bidraget til et bedre samarbejde med deres kolleger. Ingen af deltagerne mener, at uddannelsen *ikke* har bidraget til dette, og kun 6 % oplever, at uddannelsen 'kun' i nogen grad har skabt et bedre samarbejde med kollegerne.

Det skal dog bemærkes, at spørgeskemaet ikke specifikt har spurgt til det *tværfaglige* samarbejde, som succeskriteriet fokuserer på. Derfor kan det ikke fastslås, at det er lige præcis denne form for samarbejde med kolleger, der har en anden faglig baggrund end deltagerens egen, som besvarelsen går på.

Interviewene viser dog, at netop det tværfaglige samarbejde er blevet styrket på baggrund af uddannelsen. Tre af deltagerne uddyber:

"Det, jeg har oplevet [efter uddannelsen], er ikke så meget mere sparring med kolleger, men mere sparring med andre instanser, det kan være kommunekontoret, det kan være sundhedsvæsenet, tværfagligt udvalg. Hvordan de forskellige arbejder omkring de børnesager de har, eller arbejder med de børn de har. Det har jeg fået mere føling med i og med jeg har fået oplyst, hvordan det foregår. Det har så gjort, at jeg bedre kan se, hvordan jeg kan være med i samspillet med hensyn til at bedre børnenes vilkår."

"Nu [efter uddannelsen] er jeg blevet bedre til, når der kommer en henvendelse om en børnesag, at kontakte andre relevante fagpersoner, der kan have indflydelse på hvordan barnets hverdag er. Og dermed er jeg selv bedre til at danne mig nogle forestillinger om, hvordan jeg bedst kan hjælpe det barn, det drejer sig om."

" [På baggrund af en specifik børnesag har jeg] indkaldt skolen og plejefamilien til samtale, så vi kan snakke om, hvornår er det lykkes(...). Efter den samtale er barnet begyndt at blive mere accepteret og føle mere, at det er en del af skolen."

Ikke alle deltagere har haft muligheden for efter uddannelsen at sætte fokus på det tværfaglige samarbejde, men flere har intentioner om at gøre det, når det er relevant:

"Efter jeg er blevet fastansat og ikke kun er afløser, er jeg begyndt at tænke på, om jeg først skal have kontakt med Uummanaq for at prøve at opstarte noget for børn og unge der. Men jeg er også begyndt at tænke på, at en hel del af det jeg har lært, er noget jeg kan videregive til skolen, og noget af det, kan jeg bruge til at opstarte nogle fritidsaktiviteter for børn og unge. Der er ikke rigtig noget for dem i bygden."

"Jeg har tænkt på de forskellige tegn, jeg har fået [forklaret på uddannelsen] på, at et barn ikke rigtig trives – at når jeg er færdig med sidste modul her og er hjemme igen er det noget, jeg gerne vil videregive til skolelæreren og timelæreren."

Evaluators vurderer, at deltagerne på uddannelsen har fået de redskaber, som de har brug for, for at sikre et større fokus på og udbytte af et tværfagligt samarbejde. Dette underbygges af, at de deltagere, der allerede har haft mulighed for at afprøve redskaberne i praksis, i høj grad har haft gavn af dem, og således har styrket både deres eget arbejde med omsorgssvigtede børn i Grønland, men også indsatsen hos de kolleger, som de har opbygget et stærkere samarbejde med.

11. Konklusion

Deltagerne på uddannelsen havde – som tidligere nævnt – meget forskellige faglige og uddannelsesmæssige baggrunde og erfaringer fra praksis. Flere af deltagerne har fx ikke en decideret socialfaglig baggrund. De generelt meget positive svar fra deltagerne viser derfor en meget stor tilpasningsdygtighed fra tilrettelæggerne af uddannelsen – dvs. primært de to undervisere, der løbende har taget højde for deltagerens individuelle behov. Om dette siger én af underviserne selv:

"Der er flere uddannede i Kangatsiat, eller flere der er ved at tage en rådgiverassistentuddannelse. De er meget mere inde i lovgivning [end de øvrige deltagere]. (...)Vi har også tilpasset vores materiale gang på gang. Nu kan vi se, at der ikke er plads til det hele, så vi gør ekstra ud af de steder, hvor de halter. (...)Det handler om at finde en middelvej, hvor det handler om kursisterne og ikke mine ambitioner om, at de burde vide endnu mere."

Evaluators vurderer derfor, at uddannelsen i høj grad har været relevant for deltagerne, og at dette i høj grad er underviserens fortjeneste, da de har formået at 'ramme' alle deltagerens faglige niveau og behov.

Dog er det klart, at Foreningen Grønlandske Børns uddannelse ikke bør forveksles med eller erstattes af en egentlig meritgivende faglig uddannelse som fx socialrådgiveruddannelsen. Der er tale om en kort uddannelse, der enten opfrisker eksisterende viden hos deltagerne eller giver dem en kort introduktion til ukendte men fagrelevante områder, når man arbejder med omsorgssvigtede børn og deres familier i Grønland.

Underviserne understreger selv, at de gerne ville have mere tid til at gå i dybden med de forskellige emner, men at det er der ikke tid til på nærværende uddannelsesforløb. Derfor kræver uddannelsen i høj grad og så, at underviserne prioriterer og bevidst udvælger de emner og det undervisningsmateriale, som de kan nå at gennemgå, ud fra en vurdering af deltagernes behov. Således er samtlige deltagere uden tvivl mere kvalificerede til at varetage deres arbejde med omsorgssvigtede børn og deres familier efter deltagelse i uddannelsen, men det betyder dog ikke, at de ikke har behov for yderligere viden og uddannelse på området.

De ovenstående afsnit viser med stor tydelighed, at uddannelsesdeltagerne oplever både en generel tilfredshed med det samlede uddannelsesforløb og en mere specifik tilfredshed med de opstillede faglige mål på områder som fx viden om lovgivning, refleksion over egen praksis og redskaber til faglig sparring omkring omsorgssvigtede børn og unge. På baggrund af en vurdering af målopfyldelsen ift. de opstillede succeskriterierne mener evaluator derfor, at projektet har levet op til de forventede resultater.

Det er dog på nuværende tidspunkt svært at vurdere, om den nye viden, som deltagerne har tilegnet sig på uddannelsen, omsættes til praksis og således har en direkte positiv effekt på praksis omkring omsorgssvigtede børn og deres familier i Grønland. Evaluator vurderer dog, at uddannelsen er med til at sikre grundlaget for en sådan ændring, og flere af deltagerne samt underviserne anerkender også, at deltagerne allerede i tiden mellem de tre uddannelsesmoduler har taget de første skridt mod en ændret faglig praksis. Som én af deltagerne sagde, så åbner uddannelsesrækken nye døre, der viser vej mod styrkede faglige kompetencer og personlig refleksion.

Bilag 1: Evalueringsskemaer modul II og III

Evalueringsskema modul II

Oplever du, at beskrivelsen af modulet er dækkende for den undervisning, du har modtaget?

I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke

Uddyb gerne,

Føler du, at det faglige niveau har været passende?

I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke

Uddyb gerne,

Forventer du, at kursusindholdet kan hjælpe dig i dit daglige arbejde?

I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke

Beskriv hvordan,

Har du kunnet bruge din viden fra modul I i dit daglige arbejde?

I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke

Giv eksempler,

Oplever du, at du er blevet mere opmærksom på dine egne ressourcer og kompetencer i arbejdet med børn og familier?

I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke

Giv eksempler,

Føler du, at du har et indgående kendskab til børns rettigheder?

I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke

Beskriv hvordan,

Oplever du, at du er blevet mere opmærksom på, hvordan du arbejder med børn og familier?

I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke

Giv eksempler,

Føler du dig bedre rustet til at kunne give faglig sparring?

I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke

Beskriv hvordan,

Har underviseren levet op til dine forventninger?

I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke

Har du gode råd eller kommentarer til underviseren?

Har lokalerne været tilfredsstillende?

I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke

Har forplejningen været tilfredsstillende?

I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke

Evalueringskema modul III

Oplever du, at beskrivelsen af modulet er dækkende for den undervisning, du har modtaget?

I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke

Beskriv hvordan,

Føler du, at det faglige niveau har været passende?

I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke

Uddyb gerne,

Forventer du, at kursusindholdet kan hjælpe dig i dit daglige arbejde?

I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke

Giv eksempler,

Har du kunnet bruge din viden fra modul I og II i dit daglige arbejde?

I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke

Giv eksempler,

Oplever du at have fået mere viden om børn og omsorgssvigt?

I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke

Giv eksempler,

Oplever du at have fået mere viden om børns normale udvikling?

I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke

Giv eksempler,

**Oplever du at have fået større kendskab til sociallovgivningen, herunder støtte- og hjælpemuligheder til omsorgs-
svigtede børn og familier?**

I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke

Beskriv hvordan,

Oplever du, at uddannelsen har bidraget til et bedre samarbejde med dine kollegaer?

I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke

Giv eksempler,

Føler du dig bedre rustet til at handle, hvis et barn mistrives?

I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke

Giv eksempler,

Oplever du at have fået brugbare redskaber til faglig sparring?

I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke

Giv eksempler,

Har underviseren levet op til dine forventninger?

I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke
				1	

Uddyb gerne,

Har du gode råd eller kommentarer til underviseren?

Har lokalerne været tilfredsstillende?

I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke

Har forplejningen været tilfredsstillende?

I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	Ved ikke